

■ ARTG PERSONAL

In dils meglers cuschiniers novs a Schnaus. Serafin Huber da Castrisch ha terminau dacuort siu emprendissadi da cuschinier cun la grondiusa nota pratica da 5,6. El ha frequentau siu emprendissadi da treis onns ell'ustria Stiva Veglia a Schnaus. Leu resta el aunc entochen all'entschatta dalla scola da recrut. Ses patrums Toni ed Imelda Darms-Hutter ein loschs dalla prestaziun da lur emprendist e giavischan ad el bia satisfaziun en siu mistregn.



Programm variont agl Open Air Stussavgia

■ (fc) Ils 19 ed ils 20 da fenadur stat igl Open Air Stussavgia per la nov'avla gada avon porta. Ils dis da musica porschan in program variont. La sonda suentermezdi fa la formaziun grischuna «Virus of the Cactus» l'entschatta dil festival. Il num presenta power musical independent. La band sdrema differents stils da musica, sco pop, rock, funk e punk. Plinavon suna la band «Monophon» el stil da rock alternativ. Ils «Womit» ein ina grupp da «ska» che ha contonschiu renum entras igl emprem plaz d'in contest da musica. Ils aschinumai leaders dalla sera ei la grupp da rock «Reedwood» da Turitg. Cun siu enconuscent hit «fat chance» vegniens els a procurar per bun'atmosfera. La finiziun dalla sera fa la formaziun d'indi-rock «Plasma» da Cuera. Ils treis musicists colligian rock cun tuns sintetics. Sonda endamaun vegnan ils visitaders destadai entras la band «Mc Namara's Men» dalla Germania. Cun siu stil irlandes porscha la band gronda variaziun. Plinavon empermetta la formaziun «Heinz de Specht» cun sias canzuns da dialect in'intermezzo humoristic. Ils «Anshelle» embelleschan la finiziun digl Open Air Stussavgia. Els sunan ina mischeida denter pop e melodias filigranas, cun vocals dil «Soul» e cun ina presa rock.

Denton buca mo las ureglias dils visitaders vegnan sin lur cuost, mobein era lur maguns. Purschidas vegnan delicatessas culinarias, las qualas ins sa guder ensemen cun in panorama attractiv.

Programm digl open air

Sonda:
Virus of the Cactus allas 16.00
Monophon allas 18.00
Womit allas 20.00
Redwood allas 22.00
Plasma allas 24.00

Dumengia:
Mc Namara's Men allas 10.00
Heinz de Specht allas 12.00
Anshelle allas 14.00

Prezis:
Cassa: 50 francs; prevendita: 40 francs
Affons: 10 francs; dumengia: gratuit

Prevendita sut:
www.openairsafiental.ch
Stizun dil Volg, Plaz-Stussavgia
Restaurant casa cumina, Plaz-Stussavgia



Scavazzai che portan lur tgau

Engaschi per tgiert ed olma

■ La fiasta da sogn Placi, ils 11 da fenadur, era mintgamai in tiert impurtont. Lu era igl onn gimnasial a fin. Quei era il principal. Denton buca tut. Quei sogn cul tgau sin maun ed il saung squitrond ord il culiez sco el ei malegiaus sigl arviul dalla baselgia claustrala ha adina fatg in impressiun speciala. Igl agen tgau scavazzau enta maun! Enzaco sentivel jeu mintgamai mirond si encunter igl arviul mia atgna totona dulenta. Forsa semplemein pervia dalla posiziun pauc emperneivla sturschend la totona aschi lunsch sco pusseivel anavos per veser co sogn Placi porta siu tgau viers sogn Sigisbert. Biars onns pli tard sundel jeu staus a messa – ei era pervia dalla messa cantada cun accumpignament d'orchester – ella baselgia parochiala da Sarmenstorf. Mirond per las preits – el ver senn dil plaid – cattel jeu sper la porta pintga duas figuras che regordan mei sil fiat al sogn Placi da Muster. Dus umens scavazzai cun lur tgau enta maun. En l'auter maun tegnan ei il fest da pelegri-nadi. Secapescha che jeu haiel immediat vuliu saver tgei historia che stetti davos quels dus. Els ein buca muntgs. Sco quei che sogn Placi era in. Lur vestgadira surdorada relata in'otra historia.

Il text enramau denter els relata ch'ei sctracti da dus nobels cavaliers dalla Saxonia: «La historia miraculosa da cavalier Capsar da Brunnaschwyl e cont Erhard da Sax e duca a Mixen. Il venderdis suenter Anceinza 1309 ein els vegni scavazzai da laders ella vischinonza da Brülisau. Cheu han ei priu si lu tgau e lavau els vid ina fontauna, lu i ina mesa meila entochen Sarmenstorf e semess giu avon la porta dalla baselgia dalla Sontga Crusch. En quella ein els vegni satrai e vegni conservai cun gronda stema entochen il di dad oz.» Ils dus cavaliers eran stai sin pelegri-nadi. Ei seigien lu stai envidai ad ina nozza. Suenter lur liung pelegri-nadi vevan ei mo pli in sulet flurin. E quel han ei schenghegiu als spusai. Ils assassins hagian viu quei e manegiau ch'els seigien fetg rehs. E perquei persequitau e scavazzau els.

Ella cronica dalla pleiv ha ei num che ins vevi gl'emprem satrau els sper baselgia. Cheu hagian ei buca vuliu star e l'auter di hagian ins puspei anflau els avon baseglia. «Lu han ins satrau els en baselgia, nua che els ruassan e restan enten num da Diu.»

Eusebius e Dionis

In'otra legenda in quella direcziun anflein nus el Vorarlberg. Igl eremit irlandes Eusebius haveva bandunau ella mesadad dil 9avel tschentener muort invasiuns d'uiara dils Danes e Norvegies sia insla paterna. Sil Viktorsberg sper il vitg Röthis (denter Bregenz e Feldkirch) el district Rezia da lu ha el anflau siu refugi. Il num Viktorsberg deriva dad ina reliquia custeivla che vegneva conservada egl 8avel tschentener ella baselgia dil liug: La cavazza dil sogn, papa e marter Victor († ca. 202). En contact cun quei sanctuari viveva ina pintga cuminonza da muntgs sco era igl eremit Eusebius. Els tschenteners suenter sia mort para ins d'haver emblidau el.

All'entschatta dil 17avel tschentener denton raquenta tuttenina il scribent da litteratura populara ed edificonta, Johann Georg Tibianus (ca. 1541 – 1611) che Eusebius hagi fatg reprochas als purs da Brederis sper Rankweil che profanavan la dumengia cun luvrar sil funs. Perquei seigi el vegnius scavazzau cun ina faultsch. Per smarvegl da ses assassins hagi Eusebius scochemai priu siu tgau enta maun e bandunau il liug dil delict. Sin via al Viktorsberg hagi siu tgau sanguinont en ses mauns admoniun dunnas che profanavan era la dumengia. La finala duei el haver deponiu siu tgau sigl altar dalla baselgia da Viktorsberg. Pér suenter la publicaziun da quella «nova vi-



Inscripziun cul dus cavaliers Saxons: Caspar von Brunnaschwyl ed Erhard von Sax ella baselgia da Sarmenstorf AG.

FOTOS MAD

ta» entscheiva ina intensiva veneraziun d'Eusebius e biars cartents pelegri-schan dapi lu tier igl eremit ch'era curdaus en emblidanza. 1730 vegn Eusebius schizun declaraus beaus dalla congregaziun romana da ritus.

Ella catedrala da St. Denis ein buca mo retgs franzos satrai. El chor sesanfla era il reliquiar modern dils treis sogns Dionisius, Rusticus ed Eleuterius. Denis ni Dionysius, ualti carteivel vegnents dall'Italia, ei staus igl emprem uestg da Paris el tierz tschentener. Il stalter roman veva dau camond da scavazzar el. Quei ei schabegiau sin il crest ch'ins numna oz Montmartre, bein derivond da mons martyrurum, cuolm dils marters. Secund la legenda duei el esser marschus sis kilometers cun siu tgau sin maun enviers sera entochen il liug nua ch'el leva vegnir satraus. Leu ei lu la abazia benedictina cun la basilica Saint-Denis vegnida fundada el 7. tschentener. Ella tradiziun vegn el representaus cul tgau sin maun. El ei in dils 14 sogns gidonters en miseria e vegn invocaus precis encunter mal il tgau.

Placi e Victor

La miracla da scavazzai che portan lur tgau – «kephalophores» l'expressiun greca – anflan ins denter igl 8. e 17. tschentener en l'entira cristianadad digl occident, oravontut en la regiun seniester dil Rein ed ell'Italia dil nord. Il motiv ei vegnius derasaus lunsch entuorn el temps dil 9. entochen il 12. tschentener entras muntgs irofrancs e claustras benedictinas. Sur las personalitads dils «kephalophores» retics san in buca massa. Sogn Placi da Muster duei esser staus da derivonza nobla, hagi susteniu sogn Sigisbert cura che quel hagi eregiu ina camona ella cuntrada da Mustér. El ei vegnius en carplina cul preses Victor da Cuera al qual el hagi fiers avon usurpaziuns malgestas el possess dalla claustra. Victor haveva tema da piarder l'indipendenza dalla Rezia Curiensis e ha perquei schau scavazzar Placi entras sia servitud. Placi hagi priu siu tgau en ses mauns e purtau el a Sigisbert en sia cella, nua che el ei lu vegnius satraus.

El Grischun dat ei aunc in en quella retscha ed en quei temps (9avel tschentener), Victor da Tumeigl, in pietus plevon. El veva duas soras, muniessas ella claustra da Cazas che senumnavan Aurora ed Evalia. Victor haveva vuliu defender il possess dalla baselgia ed ei perquei vegnius mazzaus. Cura che ses inimigts han tagliu giu siu tgau, hagi el priu si quel en ses mauns e purtau el sil crest ella vi-

schinonza, lura eis el curdaus morts per tiara (tenor Jacob Simonet, Geschichte des Klosters Cazis, 1923).

Igl ei buca lev da dir, tgei che quellas legendas vulan dir a nus. Forsa che la verdad ed il plaid da Diu selaian buca scavazzar. Ils tgaus dils scavazzai resdan lur agen lungatg. Quels sogns selaian, per dir empau salopp, buca stuppar la buca. Gnanc cun la spada. Dall'otra vart croda ei si ch'igl ei surtut benedictins che transporteschan quels «fatgs». Els che han en lur regla la schinumada «stabilitas loci». Pader Flurin Maissen veva detg ina gada en in discuos cura che el era gia sur 90 onns: «Stabilitas loci vul buca semplemein dir ch'ins hagi da star adina en claustra. Quei vul era dir, star

luvrar 'el liug', ella regiun cun la glieud da leu e cun las pusseivladads e resuras da leu ed aschia possibilitar meglieras cundiziuns da viver.» Viu aschia ha igl engaschi dils scavazzai era per ils fatgs materials da far in bionton cun emancipaziun or da dependenzas vi e neu, da quellas spiritualas e da quellas materialas. En in cert senn era ina cunterpeisa visavi ina globalisaziun stravagada. «Localisaziun» visavi «globalisaziun» senza tiarms e per tut prezzi. E quei va dall'otra vart segir era bein a prau cun la devisa benedictina: «Ura e lavura». Schibein urar sco luvrar dueien purtar fretgs. E quels dueien ils carstgauns era saver gudez sez.

Ciril Berther, Oetwil sper la Limmat



Plastica cun sogn Eusebius agl altar da sontg'Onna ella baselgia parochiala a Brederis.